

РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ СТІЙКОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Шишпанова Н.О., канд. екон. наук, доцентка
Миколаївський національний аграрний університет
<https://orcid.org/0000-0001-8347-5682>

Анотація: Обґрунтовано роль громадських організацій у забезпеченні продовольчої стійкості територіальних громад в умовах воєнних викликів та відновлення України. Розкрито сутність продовольчої стійкості та визначено основні напрями участі громадських організацій: виявлення потреб населення, організація гуманітарної допомоги, підтримка вразливих груп, розвиток продовольчих банків, соціальних кухонь, локального виробництва, громадського моніторингу та партнерства з органами місцевого самоврядування. Доведено, що громадські організації є важливими суб'єктами формування стійких місцевих продовольчих систем.

Ключові слова: продовольча стійкість, територіальні громади, громадські організації.

За оцінками Всесвітньої продовольчої програми ООН, в Україні близько 5 млн осіб потребують продовольчої допомоги та підтримки засобів до існування, а приблизно кожен третій мешканець прифронтових регіонів стикається з продовольчою небезпекою. Серед основних причин визначаються наслідки війни, інфляція, безробіття, пошкодження житла, небезпека пересування, закриття магазинів та обмежений доступ до продуктів у прифронтових населених пунктах [1].

Важливим чинником підтримки продовольчої стійкості залишається локальне аграрне виробництво. За даними ФАО, сільське господарство продовжує виконувати роль критично важливого механізму виживання для сільських домогосподарств у постраждалих від війни регіонах України. Дослідження ФАО, проведене серед понад 2800 домогосподарств у дев'яти прифронтових областях, засвідчило, що 40% опитаних домогосподарств займаються аграрним виробництвом, а 86% із них виробляють продукцію переважно для власного споживання. Це підтверджує значення дрібного сільського господарства, присадибного виробництва та самозабезпечення для продовольчої безпеки громад [2].

Водночас продовольча стійкість територіальних громад не може забезпечуватися лише зусиллями органів влади або аграрного сектору. Вона потребує активної участі громадських організацій, волонтерських ініціатив, благодійних фондів, місцевого бізнесу, освітніх установ, фермерів, міжнародних партнерів та самих мешканців. У цьому контексті громадські організації

виступають важливими суб'єктами виявлення потреб, мобілізації ресурсів, організації допомоги, підтримки вразливих груп і розвитку локальних продовольчих ініціатив.

Роль громадських організацій у забезпеченні продовольчої стійкості територіальних громад проявляється у кількох основних напрямках:

– громадські організації здійснюють оперативне виявлення продовольчих потреб населення. Завдяки безпосередній роботі з мешканцями, ВПО, людьми похилого віку, багатодітними сім'ями, особами з інвалідністю, ветеранами та іншими вразливими категоріями вони часто швидше фіксують зміни у потребах громади, ніж формальні інституції. Це дозволяє точніше спрямовувати гуманітарну допомогу, уникати дублювання заходів і забезпечувати адресність підтримки.

– громадські організації беруть участь у розподілі гуманітарної та продовольчої допомоги. У період воєнного стану саме громадські та волонтерські ініціативи часто виконують роль посередників між донорами, міжнародними організаціями, органами місцевого самоврядування та кінцевими отримувачами допомоги. Вони забезпечують логістику, комунікацію з населенням, формування списків отримувачів, доставку продуктів у віддалені населені пункти та підтримку маломобільних осіб.

– громадський сектор сприяє розвитку місцевих продовольчих ініціатив. Це можуть бути продовольчі банки, соціальні їдальні, громадські кухні, програми шкільного харчування, підтримка локальних виробників, міське садівництво, тепличні ініціативи, кооперативні закупівлі, обмін продуктами між домогосподарствами, навчання населення ощадливому використанню ресурсів і зменшенню харчових втрат. Такі ініціативи мають не лише гуманітарне, а й соціально-економічне значення, оскільки зміцнюють локальні зв'язки, підтримують малих виробників і сприяють самозабезпеченню громад.

– громадські організації сприяють посиленню прозорості й підзвітності у сфері продовольчої допомоги. Вони можуть брати участь у моніторингу розподілу гуманітарних ресурсів, оцінюванні якості допомоги, зборі зворотного зв'язку від отримувачів, інформуванні населення про доступні програми підтримки та виявленні проблем у доступі до допомоги. Такий громадський контроль є особливо важливим у кризових умовах, коли обсяги потреб зростають, а ресурси залишаються обмеженими.

Окремого значення набуває взаємодія громадських організацій з органами місцевого самоврядування. Продовольча стійкість громади потребує не разових заходів, а системного підходу. Доцільним є створення при громадах робочих груп або координаційних платформ з питань продовольчої безпеки, до складу яких можуть входити представники місцевої влади, громадських організацій, фермерів, соціальних служб, закладів освіти, медичних установ, волонтерських ініціатив і бізнесу. Такі платформи можуть займатися оцінкою потреб, плануванням запасів, координацією допомоги, підтримкою локальних виробників і розробленням заходів на випадок загострення кризових ситуацій.

Важливо, щоб продовольча стійкість була інтегрована до стратегічних і програмних документів територіальних громад. У програмах соціально-

економічного розвитку, планах комплексного відновлення, місцевих стратегіях безпеки та соціального захисту доцільно передбачати заходи щодо підтримки вразливих груп, розвитку місцевого виробництва, резервних механізмів постачання, громадських кухонь, соціального харчування, підтримки фермерства й присадибного господарства. Громадські організації можуть бути як ініціаторами таких змін, так і партнерами у їх практичній реалізації.

Продовольча стійкість територіальних громад також пов'язана з питаннями економічного відновлення. Підтримка локальних фермерів, малих виробників, пекарень, переробних ініціатив, кооперативів і місцевих ринків дозволяє не лише забезпечувати населення продуктами, а й зберігати робочі місця, стимулювати місцеву економіку та зменшувати залежність громади від зовнішньої допомоги. Показовим є досвід Всесвітньої продовольчої програми ООН, яка зазначає, що понад 90% продовольства для своїх операцій в Україні закупає всередині країни, співпрацюючи, зокрема, з місцевими пекарнями, що одночасно підвищує ефективність допомоги та підтримує економічне відновлення. У цьому контексті громадські організації можуть виконувати роль посередників між місцевими виробниками, органами влади, донорами та споживачами. Вони здатні допомагати у формуванні локальних продовольчих мереж, організації благодійних закупівель у місцевих виробників, підтримці соціально вразливих домогосподарств, проведенні інформаційних кампаній і розвитку кооперації. Така діяльність посилює не лише продовольчу, а й соціальну стійкість громад.

Таким чином, продовольча стійкість територіальних громад має розглядатися як складова комплексного відновлення, соціальної безпеки та місцевого розвитку. Її забезпечення потребує не лише гуманітарної допомоги, а й системного розвитку місцевих продовольчих систем, підтримки дрібних виробників, соціального харчування, прозорого розподілу ресурсів, залучення громадськості та інтеграції відповідних заходів до стратегічних документів громад. У цьому процесі громадські організації виступають не допоміжними, а повноцінними партнерами органів влади та територіальних громад у формуванні стійких, згуртованих і спроможних місцевих продовольчих систем.

Список використаних джерел

1. World Food Programme. Ukraine. URL: <https://www.wfp.org/countries/ukraine> (дата звернення: 10.04.2026).
2. FAO. FAO report: agriculture remains a lifeline for rural families in war-affected Ukraine. 16 March 2026. URL: <https://www.fao.org/newsroom/detail/fao-report--agriculture-remains-a-lifeline-for-rural-families-in-war-affected-ukraine/en> (дата звернення: 10.04.2026).

Abstract: The role of non-governmental organizations in ensuring the food resilience of territorial communities under the conditions of wartime challenges and Ukraine's recovery is substantiated. The essence of food resilience is revealed, and the main areas of involvement of non-governmental organizations are identified: assessing the needs of the population, organizing humanitarian assistance, supporting vulnerable groups, developing food banks, social kitchens, local production, public monitoring, and partnerships with local self-government bodies. It is proved that non-governmental organizations are important actors in the formation of resilient local food systems.

Keywords: food resilience, territorial communities, non-governmental organizations.